

Сања Шуљагић*
Институт за политичке студије, Београд

ON SUBORDINATION OF THE POLITICS OF RUSSIAN EMPIRE TO WESTERN COLONIAL CONQUEST OF THE BALKANS IN 19TH CENTURY

(О ПОДРЕЂЕНОСТИ ПОЛИТИКЕ РУСКОГ ЦАРСТВА ЗАПАДНОМ КОЛОНИЈАЛНОМ ПОХОДУ НА БАЛКАН У 19. ВЕКУ)**

Сажетак

У овом научном раду предмет истраживања је узрок недовољне подршке Руског царства српским и осталим балканским устаницима током успостављања модерне геополитичке констелације на Балканском полуострву у деветнаестом веку. Циљ истраживања је доказати да је узрок недовољне подршке Руског царства балканским устаницима у том периоду била идеолошка и геополитичка подређеност политике Руског царства западном колонијалном походу на Балканско полуострво у истом периоду. Применом аналитичко-синтетичке и компаративне методе приказано је да је идеолошка и геополитичка подређеност политике Руског царства западним политичким и економским интересима постала уочљива у периоду након што је Руско царство почело да представља препреку трговачким аспирацијама европских трговачких компанија према Индији и Далеком истоку. Од тог времена су почели антируска пропаганда у Енглеској и европским државама и касније војни и невојни походи представника европских држава на Руско царство.

* Имејл адреса: sanja.suljagic@ips.ac.rs; ORCID: 0009-0008-9295-5408

** Translation *in extenso* (превод у целини). Овај рад је настао у оквиру научноистраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

Као последица западне агенде „продора на исток” показало се да је након Бечког конгреса 1815. године утицај Руског царства на геополитичку констелацију на Балканском полуострву био у сенци европских политичких интереса.

Кључне речи: Карл Неселрод, Карађорђе, Јоанис Каподистриас, модерна Србија, модерна Грчка

У геополитичком контексту процес потчињавања руске спољне политике „западном”¹ колонијалном пројекту у деветнаестом веку био је повезан са три колонијална пројекта западних историчара, филолога и политичара из осамнаестог и деветнаестог века. У том смислу историчари и политиколози спомињу пројекат „проширења Аустрије до Црног мора и промоцијом Беча средишњем словенских студија” германског историчара Августа фон Шлецера (*August von Schläzer*), удружени британско-германски пројекат формирања модерне грчке државе као „једне продужене баварске државе (Mittelstaat) до Егејског мора и план британског премијера Џона Палмерстона (*John Palmerston*) да се спречи приступ Русије Босфору (Vidmar 2009, 275–276; 306; 307; 309; Gourgouris 1996; Athanassoglou-Kallmyer 2008; Milich 2000, 32; 33; 35–37; 39–40; Chisholm 1911, 647). Ови пројекти су омогућили стварање модерних псеудо-држава на Балканском полуострву у другој половини деветнаестог века.² У склопу тих пројеката баварски филолози и историчари Фридрих Вилхелм фон Тирш (*Friedrich Wilhelm von Tirsch*) и Јаков Фалмерајер (*Jakob Fallmerayer*) написали су нову граматику грчког језика и историју грчког народа, а чланови Велф-Хановер (*Welf-Hanover*) династије и њених бочних огранака и династија Саксбург-Гота (*Saxeburg-Gotha*), Вителбах (*Wittelbach*), и Хохенцолерн-Зигмаринген (*Hohenzollern-Sigmaringen*) су били устоличени у владаре модерних балканско-црноморских држава (Benes 2008, 181; Thiersch 1833,

¹ Под појмом „запад” аутор подразумева историјску генезу политичког развоја „Старог/Новог Рима” у трансатлантском подручју света.

² На тадашње стварање балканских држава су утицали министри спољних послова Аустрије и Аустроугарске Агенор Голуховски и Џула Андраши, аустроугарски генерал Фридрих Бек (*Friedrich Beck*) и венецијанско-британски дипломата Едмунд Хорнби (*Edmund Hornby*), што је дало аргументе тези политиколога Строба Талбота (*Strobe Talbott*) да „Балкан има историју фрагментисања Балканског полуострва у низ псеудо-држава” (Talbott 2009, 320; Šuljagić 2024, 95–96).

i–xx; Leeb 1996, 113–114; Danforth 1984, 53–85). Тиме је германско-британска, односно европска подршка опстанку Османског царства на Балканском полуострву под контролом чланова Велф-Хановер династије и њених бочних огранака, била додатно озваничена у сврху спречавања присуства Русије на Балканском полуострва (Ingle 1976, 27; 40–41).

О ГЕОПОЛИТИЧКОЈ И ИДЕОЛОШКОЈ ОСНОВИ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ОБНОВЕ СЛОВЕНСКО- РОМЕЈСКОГ ПРАВОСЛАВНОГ САВЕЗА

Након што је постало јасно да је власт Османског турског царства почела да слаби на Балканском полуострву, уследио је ангажман појединих европских политичара и интелектуалаца на спречавању обнове пред-Османских држава-теодулија³ православних народа на балканско-црноморском подручју. Пред формирање модерних пост-османских држава на том подручју, са западним и прозападним владарима из европских династија на њиховом челу, већ се уочавала трансформација дотадашњих средњовековних идентитета народа на Балканском полуострву. Током осамнаестог и деветнаестог века била је приметно наметање западне философије, правних наука, политике, теологије, писма, календара и нових облика државне управе и историографије у образовне програме модерних балканско-црноморских држава под патронатом британских, хабсбуршких, баварских и пруских владара и њихових државних и страних посленика (Vidmar 2009, 237–239).⁴ Такву „реформистичку” политику, која је у том периоду почела да уништава традиционалне балканске народне идентитете у склопу продора европских сила на исток према Русији и тржиштима Блиског истока и Индије, подржавале су историографске и археолошке школе из великих европских држава у осамнаестом и деветнаестом веку, па чак и

³ Теодулија (гр. „Теодул” – „слуга Божји”) према *Царској одлуци* број 6 (*Novellae VI*) у Законику цара Јустинијана (*Corpus Iuris Civilis*) је јединство духовне и државне власти. Цар је био назван „Јустинијан” као цар који чува Божје заповести, који је праведан, поштен (Šuljagić 2014b, 1; Šuljagić 2020, 289; 416).

⁴ Крајем осамнаестог века су различити француски, британски и германски уметници и интелектуалци, у складу са плановима политичара из својих држава, стварали концепт неопаганског хеленског идентитета на Балканском полуострву, који је касније био примењен у политичкој пракси у деветнаестом веку (Ricks and Magdalino 1998; Gourgoris 1996).

северноамерички протестантски мисионари који су деловали на Балкану у том периоду (Athanassoglou–Kallmyer 2008; Brooks 2015, 25–28; Marchand 1996, 92; Kaplan 2006, 101–103; Kienholz 2008). Преовлађујућа идеологија западне Европе у склопу тог процеса заснивала се на идејама британског филозофа Џона Лока (*John Locke*) о секуларизацији државе и теолога и одборника Венецијанске републике Паола Сарпија (*Paolo Sarpi*)⁵ о држању народа у незнању и сиромаштву.

С друге стране, због потребе трговине преко Балканског полуострва, због бојазни Османских Турака да ће се средњоевропски и балкански словенски народи удружити у неку врсту „православног словенског блока” у борби између Хабсбурга на западу и Османских Турака на југу, те након што се српски народ са Патријарсима масовно иселавао из Старе Србије у северније крајеве током ратова 1690. и 1737. године, представници Османске Порте су послали свештенике „Фанариоте” као „представнике Грка” у православне хришћанске цркве на балканско-црноморском подручју. У Србији су такозвани Фанариоти заменили српске свештенике и процесом „хеленизације” почели да мењају свету литургију и локалне књиге на црквенословенском језику, те је њихова „гркизација” локалних православних цркава изазивала јак отпор словенског становништва (Temperley 1919, 163; McKay and Scott 2014, 176).⁶ Фанариоти су покушавали да измене канонски статус ранохришћанске православне цркве и чак су утицали на укидање српске Патријаршије у Пећи 1766. године и Охридске Архиепископије 1767. године (Slijeperčević 1938, 250–307). На тај начин Фанариоти су тешко оштетили духовни и културни идентитет Срба у том подручју, све до 1920. године, када је званично обновљена Пећка Патријаршија (Jovićić 1867, 357–359). Фанариоти су били финансијски повезани са појединим трговцима

⁵ Пропонент секуларизма и слободе републичких институција Паоло Сарпи је тврдио да је Венеција своју дуготрајну владавину средњовековном Далмацијом дуговала чињеници да су Венецијанци „Далматинце држали у незнању” (Hendrickson 2013; Baerlein 2022).

⁶ Отпор локалног балканско-црноморског становништва Фанариотима је био толико јак почетком деветнаестог века, да су влашко-молдавски устаници сматрали себе окупираним не само Османским Турцима, него и Фанариотима. Међутим, ти Фанариоти нису били чланови етничке грчке елите, него су углавном били етнички различити представници „културног капитала” Османског турског царства на Балканском полуострву у осамнаестом и деветнаестом веку (Philliou 2008, 665).

из Грчке који су трговали са намештеницима британске трговачке компаније „Левант” и који су у другој деценији деветнаестог века успоставили трговачке односе са представницима Лондон Ситија, формирајући своје подружнице/агенције од црноморске Одесе, преко медитеранских лука, до Лондона (Andrews 1964; Chatziioannou and Harlaftis 2007, 27). Са тим трговцима, као и са банкарима из Лондон Ситија био је повезан и британски дипломата Дејвид Уркхарт (*David Urquhart*), који је својом сарадњом са српским књазом Милошем Обреновићем током деветнаестог века успео да Србију удаљи од, према његовим речима, „азијског панславизма из Санкт Петербурга” и да је уврсти у културни круг под утицајем Енглеске и Француске (Bataković 1994, 157–183; Chatziioannou and Harlaftis 2007, 26–27).⁷ Фанариоти су почетком деветнаестог века имали своје агенте и у руском министарству спољних послова. У том смислу током Првог српског устанка вођа српских устаника Ђорђе Петровић „Крађорђе” се жалио што је Руско министарство спољних послова слало у Србију „само Цинцаре-Грковлахе, повезане са Фанариотима, као своје изасланике” (Novaković 2018, 24–29). Један од таквих изасланика Руског царства на Балканском полуострву је био Константин Родофиникин, који је, према сведочењу тадашњег реформатора српског језика и писма Вука Караџића, током свог боравка у Србији отворено најављивао нестанак српског народа са светске политичке сцене (Karadžić 1969, 76).

У време устанака балканских народа против Османске турске власти одржао се 1815. године Бечки конгрес. Политичари окупљени на том конгресу игнорисали су неевропски свет када су одлучивали о разним светским геополитичким питањима, укључујући и решавање такозваног „Источног питања” и након Бечког конгреса постала је очигледна и чињеница да је Русија предузимала акције у источном Медитерану под британском командом (Osterhammel 2015, 473).⁸

⁷ Намештеници *Левант компаније* су били истакнути чланови банкарских и политичких кланова као Нејтан Ротшилд (*Nathan Rothschild*) или Џон (*John Rothschild*) и Роберт Гледстон (*Gladstone*), а њихови представници према Османским Турцима британске дипломате, као Дејвид Уркхарт, које су се ангажовале у решавању „Источног питања” (Wood 1964, 195; Prousis 2008).

⁸ Политиколог Линдон Ларуш (*Lyndon Larouche*) сматра да су „од Бечког конгреса 1815. године до данашњих дана одлуке свих значајних светских конгреса биле донете од стране чланова Велф-Хановер династије и потомака власника средњовековних робовласничких и трговачких компанија из Венеције, Ђенове и Падове, као и чланова породичних финансијских трустова

У периоду пред одржавање Бечког конгреса 1815. године управник Бечке библиотеке Бартоломеј „Јернеј” Копитар (*Bartholomäus Kopitar*) и индустријалац Жигмунд Цојс фон Еделштајн (*Sigmund Zois von Edelstein*) из Трста су договорили стварање једног заједничког „српскохрватског” језика на Балканском полуострву и „измену и приближавање ћириличног писма латинском писму”, а сврха такве реформе била је „аустрославистичка визија уједињења словенских народа преко писма и језика, у складу са спољном политиком Аустрије и у сврху пребацивања балканских православних народа, који су до тада били изложени утицају руске и Османске турске културе, у европску римокатоличку културу и под патронат Хабсбуршке монархије” (Ivić 1926, 262–263; Dobrašinić 1980; Vidmar 2009, 233; 237).⁹ Управник библиотеке Бечког двора Бартоломеј Копитар је изражавао задовољство Бечким конгресом, који је, према његовим речима „дао добар предуслов за спровођење словенске латинице на Балканском полуострву” (Vidmar 2009, 237; 270; 275).¹⁰ Према идеји Бартоломеја Копитара у деветнаестом веку језичку

из Лондона и Ротердама, као ’победника’ Бечког конгреса из 1815. године” (Larouche 2018). Према политикологу Линдону Ларушу, ови „победници” Бечког конгреса су успели да наметну империјалну хегемонију британског емпирицизма у историографији, правним наукама и политичкој економији у модерним академским институцијама широм света, тако да су од тада залагање за „слободно тржиште и природна права” британских филозофа радикала и либерала Адама Смита (*Adam Smith*), Џона Стјуарта Мила (*John Stuart Mill*), Џеремија Бентама, као и чланова касније Лондонске школе економије и Тејвисток института као „расадника светских политичара”, били некритички прихваћени и примењени у политици и академским установама широм света (Larouche 2018, 43; 52–63).

⁹ Основу за такав пројекат дао је историчар Август фон Шлецер, који је заговарао „проширење Аустрије до Црног мора”, који је 1771. године у свом делу *Allgemeine nordische Geschichte* („Општа нордијска историја“) међу првима употребио израз „Јужни Словени” и спомињао „велике миграције Словена на Балканско полуострво у шестом веку” (Sotirović 2007, 9). У прилог остварењу Шлецеровог пројекта ишла је чињеница да иако су руске трупе биле стациониране у Котору на Јадранској обали и на Јонским острвима, према *Тилзитском уговору* са Наполеоном 1807. године морале су да предају то подручје Французима.

¹⁰ Пројекат је био усклађен са британским пројектом спречавања новоуспостављене грчке државе да постане „штићеник Русије”, као и са плановима германских историчара и филолога Августа фон Шлецера и Фридриха Тирша о продужењу тадашње Аустрије и Баварске до Црног и Егејског мора (Milich 2000, 32–33; Chisholm 1911, 647; Vidmar 2009, 275–276; 305–309; Benes 2008, 181).

реформу српског језика и писма у Србији је спровео експонент такве његове идеје Вук Карацић. Том реформом су из српског традиционалног писма била избачена традиционална слова „љ, њ, Ђ, Љ, Ј, Ю, ї, Ѓ, Ћ, Џ, Ў”, која су Срби пре те реформе делили са Русима и Грцима и којима су били записани дотадашњи важни српски државни документи и књижевност (Zlatković 2018, 392; Šuljagić 2020, 360–370; Šuljagić 2012a, 348). Најважнији документ на којем је почивао дотадашњи српски идентитет било је светосавско *Законоправило*, које је било важно и за Руско царство, будући да је било усвојено у Руском царству као компилација источноромејског и словенског православног хришћанског правног и културног наслеђа и све до данашњих дана је остало на снази као црквено законоправило Српске, Бугарске и Руске православне цркве (Franklin 2002, 117–119; Šuljagić 2012b, 198–199; 212).

Будући да су били остављени без свог савезника Русије, Срби су били присиљени да замоле турске савезнике Наполеонове Французе и Аустријанце да им помогну у борби за ослобођење од Турака.¹¹ Ипак, вођа српских устаника Ђорђе Петровић „Карађорђе” се и даље надао помоћи од Руса као најјачих савезника словенских народа на Балканском полуострву, будући да је 1810. године на великом црквено-народном сабору у Србији руски генерал-гроф Каменски у име руског цара Александра јавно прочитао *Грамату руског цара српском народу*, у којој је руски цар био обећао Србима помоћ као „народу исте крви и вере” (Каменский 1810; Войнович 2002, 189). Такође две године касније у Србији у манастиру Враћевшници, симболично поред ћивота српског краља Стефана Првовенчаног Немањића, изасланик руског цара гроф Марко Ивелић је уручио Карађорђу руски орден Ленту Свете Ане Првог реда, а члановима српске Скупштине Велики крст истог ордена (Stevanović 2017, 59). Међутим, за тадашње српске устанике против Османске турске власти показала се неповољном чињеница да су Французе Турци

¹¹ Заузврат Наполеон је ослободио неке германске територије које су припадале рођацима Германима руског цара Александара Првог, а због *Уговора у Тилситу* Турци су у јануару 1809. године потписали мировни споразум са Енглезима у Дарданелима. Будући да се Наполеон спремао да нападне Русију, Русија је 1833. године морала да склопи споразум са Турцима (Richmond 2013, 34). Након склапања *Ункјар-Искелесијског уговора* са Турцима Русија је добила политичку моћ на Дарданелима и британски политичари су на то гледали као на претњу њиховим интересима у Медитеранском басену (Kostić 2006, 240).

„традиционално сматрали својим најбољим пријатељима међу хришћанима (Faroqi *et al.* 1997). Због могућности да Наполеон нападне Русију, Руси су морали да склопе са Османским Турцима *Букурештански споразум* 1812. године са неповољним тачкама по Србију,¹² тако да су Карађорђе и његови устаници, због сарадње Француза са Османским Турцима на више нивоа, морали да се повинују одредбама Букурештанског споразума (Savić 1996, 82–85). Уз фактор француско-турске сарадње, такође је на подређеност спољне политике Руског царства интересима европске политике на Балканском полуострву утицао и тадашњи министар спољних послова Русије Карл фон Неселрод-Ересовен (*Karl von Nesselrode-Ehreshoven*).¹³ Када је након Бечког конгреса 1815. године министар Карл Неселрод, заједно са министром спољних послова Аустрије Клеменском Метернихом (*Klemens von Metternich*) успео да наговори тадашњег руског цара Александра да усмери руску политику „против руског и словенског национализма” и да третира питање опстанка Османског царства у Европи као „једно опште европско питање изнад интереса Русије”, један од разлога за то је била тенденција Русије и осталих чланова тадашње „Свете алијансе” да национализам перципира као револуционарну идеологију супротну конзервативним ставовима представника тог концерна (Ingle 1976, 27; 40–41). У том смислу руски министар Карл Неселрод је радио у складу са политиком аустријског министра Клеменса Метерниха, који је склопио савез са Француском у циљу удаљавања Русије од леве стране реке Дунав.¹⁴ Таква политика се надовезивала на договор руске царице Екатарине Друге са аустријским царом Јосифом Другим да се у

¹² Према Букурештанском уговору из 1812. године, Срби су морали да врате освојене градове-тврђаве Турцима и пониште све своје потезе који су могли да угрозе владавину Турског царства на Балкану.

¹³ На Бечком конгресу одржаном 1815. године, шеф руске делегације, уз руског цара Александра, био је тадашњи дипломата балтско-германског порекла Карл Неселрод, који је годину дана након Бечког конгреса постао министар спољних послова Русије. Министар Карл Неселрод, који није знао да течно говори руски језик, био је носилац ордена хановерске Велф династије и, истовремено са исказивањем своје подршке тадашњем политичком продору Запада на Балканско полуострво, залагао се за супранационалну контролу руске економије (Elliot 1834, 286; Ingle 1976, 19–21).

¹⁴ Према мемоарима аустријског генерала Јозефа Радецког (*Joseph Radetzky*) из 1810. године, аустријски војсковођа Јозеф Радецки је сматрао реку Дунав „основицом војничког и политичког система Аустрије” и сматрао је да би „савез

осамнаестом веку Руско царство под њеном владавином граничи и сарађује са Аустријским царством, које је, према замисли цара Јосифа Другог, требало да доминира на Балканском полуострву (Bronza 2010, 61–62; Pantelić 1933, 145–148). Тако су након Бечког конгреса 1815. године хабсбуршки и баварски „културни посленици” уз помоћ „реформатора” Вука Караџића без отпора и замерки из Руског царства успели да у новоформираној држави Србији замене древну староцрквену словенску азбуку поједностављеном верзијом српског језика и писма.¹⁵

ПРОЗАПАДНЕ РЕФОРМЕ У РУСКОМ ЦАРСТВУ

Прозападне реформе које је у Руском царству спровео цар Петар „Велики” и које су биле посебно видљиве у доба русификоване царице Екатарине Друге и њеног сина Павла, такође су утицале на подређеност спољне политике Руског царства интересима Велф-Хановер династије. Те реформе су изнутра измениле дотадашње руску државу-теодулију у правцу изградње руског царства као секуларизованог Руског царства које је, према договору царице Екатарине Друге и аустријског цара Јосифа Другог, требало да се граничи и сарађује са Аустријским царством, које је требало да доминира Балканским полуострвом (Bronza 2010, 61–62; Pantelić 1933, 145–148; Faggionato 2006, 17–30; Murdoch 2006). Царица Екатарина Друга је такође и сарађивала са философима европског секуларног просветитељства и са британском браћом политичарем Џеремијем (*Jeremy Bentham*) и инжењером Самјуелом Бентамовим (*Samuel Bentham*), повезанима са француским револуционарима (Werrett 1999, 1–25).

Аустрије и Француске помогао Аустрији да освоји Босну, Србију, Влашку и Молдавију” (Роровић 1940, 54–57).

¹⁵ Истовремено представници Велике Британије су били заинтересовани за концесије српских рудника бакра, тако да је штићеник Бечког двора у Србији, антрополог и филолог Вук Караџић, заступао у Србији интересе једне компаније из Велса да добије концесију за рудник бакра. Томе су Британци придодали захтев за даље концесије за руднике у Србији и за пловидбу реком Дунав, а након што је била изграђена железничка пруга између Београда и Солуна Британци су захтевали и статус повлаштене нације у Србији у вези са поседом земљишта у Србији, наплаћивањем царина, пореза, итд. (Karličić 2021, 50).

Британски политичар Џереми Бентам је почетком деветнаестог века био познат по својој промоцији философије утилитаризма, епикурејства и хедонизма и био је значајан политичар у финансијском центру британске трговине „Лондон Ситију”, као и у организационом комитету устанака Грка против Османске турске власти. У периоду устанака балканских народа против Османске турске власти руски земљорадници су масовно изражавали подршку српским и осталим балканским устаницима, борили се на њиховој страни и организовано су слали хуманитарну помоћ грчким устаницима (Ingle 1976, 43; Prousis 1985). Међутим, за време Руско-турског рата 1828. године, када су Руси захваљујући својим војним победама добили историјску могућност да преузму контролу над балканско-црноморским подручјем, министар спољних послова Русије Карл Неселрод је донео одлуку да интересе руске спољне политике подреди вољи европских политичара. Након што су војне снаге руских козака, са генералом Ханс Дибич (*Hans Diebitsch*) на челу, победиле војне снаге Османских Турака у Једрену (Едирне, Адрианопољ) на територији данашње Бугарске, руске трупе су наставиле даље у правцу источне обале Медитеранског мора и освојиле велику територију у Анадолији све до Трапезунта. Међутим, због интервенције енглеских, пруских и француских дипломата генерал Ханс Дибич је зауставио поход руске војске према Константинопољу и након тога су руски и турски представници потписали *Једренски мировни споразум* у септембру 1829. године и руске трупе су се вратиле у Русију (Burke 1830, 215–217).¹⁶ Руски националисти су тада оптуживали генерала Ханса Дибича да је, будући да је био пореклом странац, радио за интересе странаца у Русији (Ingle 1976, 27–28). На такве примедбе министар Карл Неселроде је коментарисао да „иако је Русија освојила Турску, руски цар је одлучио да „следи племените захтеве своје великодушности и дозволи континуирану егзистенцију турској влади у Европи, са надом да ће Запад ценити такав његов став” (Ingle 1976, 30–31). Како је, нешто мало мање од две деценије касније, показао удружени напад европских и турских војних снага на Русију у Кримском рату, министар Карл Неселрод је погрешно у

¹⁶ Руси су овим споразумом помогли да Србија и Грчка касније добију статус међународно признатих држава, али су морали да врате освојене балканско-црноморске и азијске територије Турској, док су Турци морали да обезбеде слободну трговину руским трговцима у Турској (Burke 1830, 219–221; Vinogradov 1981, 33).

таквом свом надању. Након Кримског рата и Паришке конференције (1856–1859), био је отворен геополитички простор за стварање једне модерне државе Румуније као неолатинског државног пројекта, који је придонео процесу црквеног раздвајања Влаха и Молдаваца од Срба од 1810. до 1884. године.¹⁷

У вези са масовном подршком коју су Руси исказивали према Србима у вези са њиховом борбом за ослобађање од утицаја Османске турске власти, 1836. године министар Карл Неселрод се поверио француском амбасадору Амаблу Барантеу (*Amable de Barante*) да је сматрао да је масовна подршка Руса Србима била „више него што су ти српски бандити заслуживали” и да он „није знао шта би Русија могла да добије у случају да Срби добију независност од Турске” (Ingle 1976, 43). Такође 1848. године, упркос молбама балканских народа Русији за помоћ, министар Карл Неселрод је спречио план руског цара Николаја да пошаље руску пешадију на Балканско полуострво и руску морнарицу на Босфор, са објашњењем да је било „потребно да се сачува мир у Европи”, тако да је тада руски цар Николај повукао неколико хиљада руских војника са Балкана (Ingle 1976, 41; 43). С друге стране, идуће 1849. године руски цар Николај је послао 200.000 руских војника и 80.000 чланова њиховог помоћног особља да помогну аустријском цару Францу Јосифу да угуши побуну Угара против Хабсбуршке монархије (Hunt *et al.* 2008, 683–684; Schroeder 1962, 173).¹⁸

Након тајне Будимпештанске конвенције из 1877. године, према којој су се руски представници сложили да се у случају распада Османског царства на Балканском полуострву направе мале суверене државе уместо једне јаке словенске државе која је могла да угрози „равнотежу сила у Европи”, подређеност руске дипломатије политичким интересима Европе на Балканском полуострву се испољила и у периоду *Санстефанског споразума* и Берлинског конгреса 1878. године, када су се у руској јавности појавила мишљења

¹⁷ Тај пројекат је имплементирао локални револуционар Јоан Куза (*Joan Cuza*) латинизацијом дотадашње традиционалне локалне словенске културе (Tambora 2007; Voia 2001, 83–87; Djurava 1995, 332; Andrejić i Ilić 2014, 201–202).

¹⁸ Према савету министара спољних послова Русије и Аустрије Карла Неселрода и Клеменса Метерниха руски цар Николај је чинио сличне политичке потезе у Средњој Европи. Такви потези руске спољне политике су испровоцирали турбуленције у Средњој Европи и за последицу на тој територији придодали нове савезнике пројекту историчара Августа фон Шлецера да се Хабсбуршка монархија прошири до Црног мора (Vidmar 2009, 275–276; 306–307; 309).

да је тадашњи министар спољних послова Русије Александар Горчаков био још више подређен интересима западне политике него министар Карл Неселрод пре њега (Ingle 1976, 50–51; Kellogg 1995, 146).

С друге стране, у источном Медитерану је до 1830. године модерни западни колонијализам био заснован на заједничким интервенцијама западних држава против берберских гусара на северу Африке и на општој политичкој перцепцији Запада о питању обезбеђивања њихових интереса, империјалним освајањима и споју старих и нових форми монархија (Zwierlein 2020, 365–366). Тако су европски политичари, повезани са локалним трговцима из Грчке и источног Медитерана, управљали догађајима на Балканском полуострву и у читавом источном Медитерану.¹⁹

Међутим, о значајном утицају западне политике 1818. године на југу Балканског полуострва сведочи захтев грчког политичара повезаног са Фанариотима Александроса Маврокордатоса (*Ἀλέξανδρος Μανροκορδάτος*) влади Аустрије да му помогну „да предупреди експанзију Русије према Балкану и да се створи једна држава Грчка „која је могла да се користи као бедем против експанзије Русије према југу” (Patrinelis 2001, 186). Затим је у марту 1821. године вођа грчких устаника Петрос Мавромихалис, који је тада председавао грчким Сенатом, објавио *Манифест европским владама и јавности* и два месеца касније „Молбу грађанима Сједињених америчких држава” у којој је хвалио људске карактеристике Американаца, и тврдио да су грчки устаници сматрали да су „њима били ближи Американци него народи који су били суседи Грцима” (Vogli 2010, 193; Cline 1930, 33–34). За разлику од већине локалног становништва, неке вође балканских устаника као што су били Петрос Мавромихалис или Александрос Маврокордатос желели су да у модерним балканским државама успоставе систем који би те државе одвојио и од тадашње владавине Османског турског царства и од традиционалног православног хришћанства (Brooks 2015, 25–28). За разлику од таквих њихових ставова, мишљење тадашњег грчког Патријарха Георгија Петог је било да револуционарне идеје просветитеља нису биле добре за обичне људе (Kitromilides 2006). Слично грчком Патријарху

¹⁹ У првим деценијама деветнаестог века, када су се Срби и Грци на копну и Грци на егејским острвима борили против Османских Турака, у водама источног Медитерана, Енглези и Американци су интервенисали против берберских пирата због њихових пљачки западних трговачких бродова (Zwierlein 2020, 365–366).

Георгију Петом, и руски цар Александар се 1825. године поверио британском дипломати Стратфорду Канингу у Санкт Петербургу да он, „иако је осећао симпатију за Грке који су покренули устанке због својих патњи под владавином Османских Турака, није одобравао револуционарне принципе који су били измешани са узроцима њихове борбе” (Seton-Watson 1955, 103).

Према историчарима Бернаруду Дукреу (*Bernard Ducret*) и Алексису Краусу (*Alexis Krauss*) (Ducret and Krauss, 2020), под утицајем Венеције и касније Француске, неке од првих масонских ложа биле су установљене на грчком острву Крфу²⁰ и у Тесалији, а такође су биле засноване у Будимпешти, Београду²¹ и Букурешту од стране европских и грчких (Ригас Фераиос) интелектуалаца.²² Историчари Дукре и Краус тврде да је *Филики Етерија* била масонска организација основана у Одеси 1814. године као подграна московске масонске ложе (Ducret and Krauss 2020).²³ Неки аутори тврде да је

²⁰ Крф је било острво где су заједно живели православни Грци, римокатолици и Јевреји који су избегли средњовековну инквизицију. Будући да се временом на том острву измењивала француска, британска и руска власт, водећи масони на Крфу су припадали тајним организацијама из тих држава.

²¹ О утицајности масона у политичком животу Србије говори чињеница да је радикал и, према речима револуционара Леона Троцког, „некрунисани краљ Србије“ Никола Пашић (Троцкий 1926, 6) био економски повезан са утицајним германским масоном и чланом ложе *Југославија* у Србији Џорџом Вајфертом (*George Weifert*), који је на прелазу из деветнаестог у двадесети век био власник готово свих најважнијих рудника у Србији (Bucalo 1998).

²² Ако се узме у обзир молба вође грчких устаника Петроса Мавромихалиса Американцима да помогну устаницима у Грчкој у борби против Османског турског царства, као и чињеница да је 1924. године према Уставу Турске у Турској турско држављанство било дефинисано „конститутивним супранационалним идентитетом за становнике Турске“, односно да је „бити Турчин значило припадање једној политичкој заједници – мешавини ’етничког’ и ’територијалног’“ (Şeker 2005, 64), увиђа се да су идеје северноамеричких политичара Александра Хамилтона и Томаса Џеферсона о државном уређењу као супранационалном „тржишту“ народа и религија биле присутне у балканско-црноморско-анадолијским царствима и републикама од деветнаестог века до данашњих дана. Тајна друштва као *Карбонари* у Италији и *Филики Етерија* на балканско-црноморском подручју су била врло слична масонским удружењима, а по сличном моделу је било основано и тајно друштво *Уједињење и прогрес Османског царства* (*İttihat ve Terakki Cemiyeti*) (Arslan and Ozen 2005, 93–115).

²³ Неки од њених оснивача, као Николаос Скуфас (*Nikolaos Skoufas*) и Ригас Велестинлис (*Rigas Velestinlis*), су желели да покрену у Османском царству револуцију сличну Француској револуцији и да оснују Балканско-анадолијску

члан друштва *Филики Етереја* и дипломата у служби Русије Јоанис Каподистриас 1811. године основао масонску ложу *Феникс* у Москви и да је у Цириху био члан ложе *Модести* (Rimikis 2017, 83–84). Након што је једно време радио за руског амбасадора у Италији, Јоанис Каподистријас је почео да ради за руско Министарство спољних послова и 1816. године, у време владавине руског цара Александра Првог, био је министар спољних послова Русије заједно са Карлом Неселродом, све до 1822 године.²⁴ Дипломата Јоанис Каподистријас у служби Руског двора је, зазирући од спољне политике Британаца, у својим писмима будућем руском цару Николају тврдио да је „дуготрајно искуство убедило Грке да су само Бог и Руси могли да Грцима обезбеде националну егзистенцију” (Vinogradov 1981, 25). Тадашњег министра Карла Неселрода, који је сарађивао са британском дипломатијом и осећао анимозитет према прогрчкој политици Јоаниса Каподистријаса, разљутила је сарадња руског конзула Григорија Строгонова у Константинопољу са Јоанисом Каподистријасом и наредио је повлачење конзула Строгонова и осталих руских дипломата из Константинопоља (Ingle 1976, 24; 28).²⁵ Победа руске војске у Руско-турском рату и ранији *Кучук-каинарџијски мировни споразум* из 1774. године су омогућили Русији да преузме директну одговорност за заштиту православних хришћана и цркава у Османском турском царству (Konstantinova and Lyman 2020, 69–70). Међутим, британски дипломата Џорџ Канинг

конфедерацију. На подручју Османског турског царства Панајотис Панас (*Panagiotis Panas*) са Кефалоније и Јосеп Наци (*Joseph Naci*), који је од султана Селима Другог добио титулу принца острва Наксоса, а затим Митхат Паша који је основао организацију *Ново отоманско друштво*, учествовали су у организацији тајних друштава на балканско-анадолијском подручју, чији циљ је био да успоставе републикански поредак у Турској „на принципима једнакости и правде” (O'Donnell 2014, 165–175; O'Donnell 2016, 145–160).

²⁴ Руски цар Александар Први, северноамерички политичар Томас Џеферсон и војсковођа Наполеон Бонапарте који је 1804. године био проглашен француским царем у катедрали Нотр Дам у Паризу, појавили су се на светској политичкој сцени пре почетка устанака балканских народа против Османске турске власти на Балканском полуострву.

²⁵ Министар Карл Неселрод је са британским дипломатама 4. априла 1826. године саставио *Санктпетербушки Протокол* који је требало да спречи нове битке између Грке и Турске и одржи *status quo* у балканским административним јединицама. То је било у складу са *Акерманском конвенцијом* којом је Русија признала право Османској Турској да влада балканско-црноморским административним јединицама (Ingle 1976, 28).

(George Canning), иако отворено подржавајући Османске Турке, захваљујући својој дипломатској умешности успео је да добије обећање од руског цара Николаја о очувању *status quo* у Османско-Грчком сукобу и наметнуо се као арбитар судбине Грка и Османских Турака (Vinogradov 1981, 7–8). Будући да су вође грчких устаника биле незадовољне руским *Меморандумом* из јануара 1824. године, они су одлучили, упркос неодлучном ставу британских политичара у вези са њиховим устанком, да сарађују са британским дипломатским представником Џорџом Канингом (Dakin 1971, 52).²⁶ Након што је Јоанис Каподистријас био изабран за председника – управника Грчке, он се у јуну 1827. године сусрео са царем Николајом Првим у Санкт Петербургу и они су тада разменили писма у којима је била написана основа унутрашњег система за Грчку и у којима су биле поновљене одредбе *Протокола* из 1826. године и *Конвенције* из 1827. године (Vinogradov 1981, 25). Међутим, иако су представници грчког народа на Трећем Народном заседању у Трезену 1827. године изгласали Јоаниса Каподистријаса за управитеља модерне државе Грчке, представници великих европских сила су одлучили да баварски племић Ото фон Вителсбах (*Otto von Wittelsbach*) постане краљ модерне грчке државе. Краљевски кандидат Ото фон Вителсбах је прихватио ту понуду, под условом да Грчка узме велики међународни зајам. Тако су посредством европских политичара, међу њима и посредством језуитски образованог масона и бившег британског агента Карло Поцо ди Борга (*Carlo Pozzo di Borgo*), који је радио у легату Русије у Паризу у то време, породични кланови Ротшилдови и д'Ехтал (*d'Eichthal*) постали умешани у организацију финансијских послова новостворене државе Грчке (Schönhärl 2019, 6–12; Beaudry and Beaudry 1997, 37–38). Затим су чланови породице Мавромихалис убили Јоаниса Каподистријаса у Грчкој и представници Великих сила су поставили баварског племића Ото фон Вителсбаха за краља Грчке.

У доба устанака балканских народа против Османске турске власти почетком деветнаестог века грчки дипломата Јоанис

²⁶ За британског дипломату Џорџа Канинга се у Русији сматрало да је пре устанка Грка против Османских Турака он био повезан са полским тајним друштвима који су се борили за независност Пољске (Mazour 1937, 139–142). Та тајна друштва су била повезана са *Друштвом уједињених Словена* и осталим тајним друштвима која су ницала у Русији и нека од њих су била установљена од стране руских официра који су се након рата против Наполеона вратили из Француске у Русију (Mohrenschildt 1981; Plokhly 2012, 80).

Каподистријас и српски војсковођа Ђорђе Петровић „Карађорђе” су били две особе са највећим потенцијалом уједињења и ослобођења балканских народа од Османске турске власти. Срби су и пре званичног Првог српског устанка под вођством Карађорђа дизали устанке против Османске турске власти. Сећање на пред-Османско српско царство у народу је било одржавано преко институција и обичаја и манира из предосманског периода, али Срби нису имали самосталну политичку власт у односу на Османску Порту (Šuljagić 2011, 221). Према писму Карађорђа руском цару Александру приликом његовог боравка у Русији у јулу 1816. године, Карађорђе није био свестан међународне завере и завере унутар Србије у припреми његовог убиства по повратку у Србију (Dražković 2019, 342–343). Карађорђе је планирао да синхронизује устанак против Турака у Србији са побунама устаника у Мореји и Бугарској и у јулу 1817. године се вратио из Русије у Србију. Међутим, један од лидера српског устанка Милош Обреновић је договорио убиство Карађорђа у дослуху са турским везиром Али Пашом Марашлијом и након што је Карађорђе био убијен по свом повратку у Србију, Милош Обреновић је од Турака добио титулу српског кнеза (Dakin 1971, 31; Nenadović 1883, 456; 460–461). Убиством Карађорђа је уједно била оскрнављена светост традиционалне институције кумства у моралним канонима светосавске хришћанске традиције у Србији (Stevanović 2017, 55). Карађорђева намера да настави устанак против Турака није се уклапала у одредбе *Букурештанског уговора*.²⁷ Новопроглашени књаз Милош Обреновић се није удруживао са осталим балканским и руским војницима против Османских Турака и у договору са британским дипломатом Дејвидом Уркартом преусмерио је дотадашњу проруску политику Србије у западни политички круг, успоставивши трговачке везе Србије са Енглеском и допустивши дипломати Уркарту да преузме контролу над политичким дешавањима у Србији (Mijatović 1892, 42; Dakin 1971, 36).²⁸

²⁷ Захваљујући уступцима које је Турска морала да учини Русији у *Акерманској конвенцији* 1826. године, као и *Споразуму из Адријанопоља* 1829. године, турски Султан је 1830. године објавио закон *Хатишериф* којим је Србима била дата аутономија у судству, администрацији, војсци и школству. Књаз Милош је добио овлашћење да постане наследни владар, а 1831. године је и Српска Православна Црква добила аутономију.

²⁸ Касније, иако је за време Руско-турског рата књаз Милош снабдевао храном Османске Турке, након победе Руса у Руско-турском рату и *Једренског споразума*, књаз Милош је постао главни купац соли у Влашкој и обогатио

Убиства Јоаниса Каподистријаса и Карађорђа Петровића су најавила велику промену у дотадашњим традиционалним идентитетима балканских народа. У случају новоформиране краљевине Грчке са краљем Оттом фон Вителсбахом на челу, та промена је имплицирала стварање хеленске националне хетеротопије (Hamilakis 2007, 108). Како је ту хетеротопију 1844. године премијер Грчке Јоанис Колетис објаснио, идеја „Велике Грчке” је значила „прочишћење језика становништва Грчке и одбацивање традиције Источног ромејског царства, русофилије и балканске православне словенске браће” (Gounaris 2021, 245).

Империјалистичком политичком идеологијом западне европске хемисфере идеје младих Хегелијанаца и Џона Стјуарта Мила о потреби да се колонизују и анектирају „варвари” биле су доминантне, без обзира на хабсбуршко-пруски ривалитет између Велф-Хановер-Хохенцолерн династија у Старом/Новом Римском царству (Mill 1989, 13; Clark 2006, 1–2; 41; 233; 435; 483–484; 687). У сврху оправдавања увођења правне администрације нове владе у Грчкој и „поновног успостављања поретка” против грчких устаника који су се одупирали и трупам краља Ото фон Вителсбаха и редовним грчким трупам, службеници стране администрације су богато дистрибуирали тадашњи грчки зајам (Scott 1854, 404–407).²⁹

Као што се испоставило, својим поразом у Кримском рату 1856. године Руси су платили своју пропуштену шансу да 1829. године у Једрену одагнају трупе Османског турског царства са Балканског полуострва. Затим су победници Кримског рата – представници Француске, Велике Британије, Сардиније и Османског турског царства, проширили свој утицај на балканско-црноморском подручју

се продавајући стоку Аустријанцима, док је истовремено одржавао добре односе са Русима, Турцима и Германима (Petrović 1897, 218–220; 641–642).

²⁹ Сурово поступање према грчким устаницима и обичним грађанима од стране страних трупа у новоформираној држави Грчкој забележено је у колекцији сликара Лудвига Келнбергера (*Ludwig Köllnberger*) и осталих уметника у том периоду (Athanassoglou-Kallmyer 2008). Амбивалентна позиција новоуспостављене Грчке се осликавала на примеру Кримског рата (1853–1856), када су очевици забележили да су у току тог рата у кафићима и ресторанима у Атини људи на зидове качили постере руског цара Николаја и певали песме *Parisienne* и *Marseillaise* на грчком језику, док је истовремено британска морнарица у грчким лукама спречавала акције грчких устаника и редовне грчке војске против трупа Османског турског царства (Dodd 1856, 146–149).

формирањем нове државе Румуније као баријере између Русије и словенских православних народа на Балканском полуострву (Boia 2001a, 87; Boia 2001b, 83–86; Stoica 1919, 29).

С друге стране, још од друге половине деветнаестог века аустријски и аустроугарски министри спољних послова Агенор Голуховски (*Agenor Goluhovsky*) и Џула Андраши (*Gyula Andrassy*) су планирали аутономију, а затим и стварање будуће модерне државе Албаније „да би Русија била онемогућена да преко Србије, Бугарске или Црне Горе има утицај у том делу Балканског полуострва” (Hrabak 1979, 167–168; Толева 2012, 2; 28).³⁰ Такође се западним пројектантима стварања модерне Албаније придружио и британски дипломата, политичар и судија Едмунд Хорнби са његовим концептом стварања модерне бугарске државе, који је био остварен када је племић Фердинанд (*Ferdinand*) из Сакс-Кобург-Гота огранка Велф-Хановер династије био устоличен за краља модерне Бугарске (Šuljagić 2024, 95–96).³¹ Након Берлинског конгреса 1878. године војне снаге Хабсбуршке монархије и Османског турског царства створиле су

³⁰ Ти планови су остварени 1912. године формирањем савремене државе Албаније од стране Хабсбуршког двора и постављањем пруског официра Вилхелма од Виду (*Princ Wilhelm zu Wied*) за краља новоформиране државе Албаније (Heaton-Armstrong 2005; Pearson 2006; Mitrović 2011, 66–75; Toleva 2012, 28).

³¹ Према историчару Јиргену Остерхамелу (*Jürgen Osterhamel*) у том периоду је значајан разлог за континуирану подршку британских политичара Османском турском царству била „претпоставка да би акција против турског Султана (који је такође претендовао на верску титулу калифа) изазвала немире међу милионима муслиманског становништва Индије“ (Osterhammel 2015, 472). Будући да је дипломата Едмунд Хорнби био активан у британској спољној политици од Османског Турског царства до Индије, он је имао спремне планове британске спољне политике и за случај опстанка Османске власти на Балканском полуострву и за стварање нове геополитичке констелације на подручју Балканског полуострва у случају повлачења трупа Османског царства са Балканског полуострва. Дипломата Едмунд Хорнби је 1878. године у његовом нацрту *Источно питање: шема за будућу владу Бугарске* изнео план територијално што веће модерне бугарске државе, која је требало да „својим лукама на Црном мору буде повезана са трговачким интересима Енглеске“ и да „са својом космополитском бирократијом буде на Балканском полуострву баријера евентуалном пансловенском савезу православних држава под утицајем Русије, како 'Источно питање' не би било замењено такозваним 'Словенским питањем'“ (Hornby 1878, intro, 7; 11; 18–19; 20; 23). У вези са предупредивањем „Словенског питања“ био је повезан и британски геополитички пројекат задржавања присуства Аустроугарске и Турске на Балканском полуострву након Берлинског конгреса (Denton [1862] 2013; Seton-Watson 1971, 75; Vinogradov 1981, 7–8).

заједнички коридор на територији Новопазарског санџака у Србији и Црној Гори, спречивши на тај начин прилаз Србије Јадранском мору (Kostić 1940, 93–94).³² Уз то, изградња политичко-правних организација у модерној Србији била је изведена под утицајем британског премијера Џона Палмерстова, северноамеричког политичара Томаса Џеферсона (*Thomas Jefferson*), европских политичара, банкара и чланова масонских ложа. Такав процес је проузроковао распад српских сеоских и породичних задруга и истовремено није допринео подизању животног стандарда широких народних маса (Trotsky 1980, 87; Ђорђевић 2004, 71; Ђорђевић 2008, 66; Dimitrijević 2010, 10–11).

Дипломатска подређеност руских политичара према геополитичким интересима западних политичара се наставила даље почетком двадесетог века, када се руски дипломата Сергеј Сазонов сложио са предлозима британске дипломатије да се након победе српске војске у Балканским ратовима српска војска повуче са територије данашње државе Албаније „због намере Запада да спречи да се створи једна већа јужнословенска држава на Балканском полуострву у том периоду” (Kondis 1989, 342; Rastović 2012, 16; 163–164).

Током Првог светског рата Србију је напала бугарска војска, потчињена геополитичким интересима Немачке и Аустроугарске, односно Централних сила (Subašić 2014).³³ Након револуције и убиства руског цара-мученика Николаја Другог било је укинато Руско царство

³² Уз то, српски књаз Милан Обреновић је 1881. године морао да потпише *Тајну конвенцију* са представницима Аустроугарске монархије, према којој је Србија постала држава-сателит Аустроугарске монархије (Vojvodić 2007, 20–21; Kalabić 2009).

³³ Такође, у марту 1915. године британска влада се сложила са руским освајањем Истанбула, Босфора и Дарданела како руски цар Николај Други не би потписао сепаратни мир са Немцима и да би се након тога потписао Лондонски уговор. Међутим, руска војска се повукла из Анадолије, иако је у децембру 1916. године победила турску војску и на том подручју је била установљена нова влада са грчким митрополитом Хрисантом (Akarcı 2002, 3–4; Ripe 2019, 1019). Због потенцијалне могућности обнове Источног РOMEјског царства са словенским владаром на челу православних хришћана, као што је био случај у прошлости Царства, чланови западних политичких, економских и војних лобија су финансирани револуционарно свргавање царске власти у Русији 1917. године. Револуционарно свргавање царске власти је било окончано убиством руског цара Николаја Другог и његове породице, растакањем Руског царства и успостављањем Савеза Совјетских Социјалистичких Република

и уведена идеологија болшевизма, марксизма и социјализма у јавни дискурс политичког живота Руса, уз поништавање традиционалне хришћанске религије и духовности и уз истовремено инсистирање на технолошком прогресу у науци.³⁴

У знак сећања на дипломатску и војну помоћ коју је руски цар Николај Други пружио Србима током Првог светског рата, у Београду је 2014. године подигнут споменик цару Николају Другом (Wikipedia 2015; Šuljagić 2022, 18–19). С друге стране, споменици, документи и места која сведоче о вековима дугој традиционалној вези српског и руског народа су занемарени у образовном систему данашње Републике Србије (Savić 2014; Šuljagić 2014, 357–363).

Такође и поједини примери војних и духовних веза између Русије и Србије током двадесетог века и на прелазу из двадесетог у двадесет и први век, који се надовезују на нешто више од два века трајања војних и невојних фактора који су видљиво утицали на подређеност политике Руског царства западном колонијалном походу на Балканско полуострво у деветнаестом веку, показују испреплетеност супранационалних геополитичких интереса у савременој руској држави.

Тако подређеност спољне политике Руског царства западним политичким интересима на Балканском полуострву у деветнаестом веку показује како су изузетно значајни идеолошки и војни сукоби, економски интереси, системи образовања и одлуке међународних конгреса током деветнаестог века одредили политичку судбину локалних народа на Балканском полуострву за много дужи период него што је то био тај једновековни временски период.

од стране нове болшевичке владе (Ackerman 2016, 320–321; Pipes 1996, 16; Fischer [1927] 2016, 42–44).

³⁴ То је дистанцирало генерације људи у Русији од сећања на историју Руског царства и средњовековног заједништва православних словенских држава и условило атмосферу осећања бесмисла, ниҳилизма и отпора таквој технократији, што је било описано у низу популарних романа совјетских и постсовјетских писаца као што су Александар Солженицин или Виктор Пелевин.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Ackerman, Kenneth. 2016. *Trotsky in New York, 1917: A Radical on the Eve of Revolution*. Berkeley: Counterpoint Press.
- Akarca, Halit. 2002. "The Russian Administration of the Occupied Ottoman Territories During the First World War: 1915–1917." Master Thesis. Bilkent University: The Institute of Economics and Social Sciences, The Department of International Relations.
- Andrejić, Živojin i Violeta Ilić. 2014. „Multikulturna i etnička prožimanja Srba i Vlaha u Srbiji na razmeđu između Jugoslavije i Rumunije.” *Mitološki zbornik* 32: 199–226.
- Andrews, Kenneth. 1964. *Elizabethan Privateering 1583–1603*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Arslan, Ozan, and Cinar Ozen. 2005. "The Rebirth of the Ottoman Committee of Union and Progress in Macedonia through the Italian Freemasonry." *Oriente Moderno* 24 (1): 93–115.
- Athanassoglou-Kallmyer, Nina. 2008. "Excavating Greece: Classicism between Empire and Nation in Nineteenth-Century Europe." *Nineteenth-Century Art Worldwide*. Last accessed in December 2024. <https://www.19thc-artworldwide.org/autumn08/excavating-greece-classicism-between-empire-and-nation-in-nineteenth-century-europe>
- Baerlein, Henry. 2022. *The Birth of Yugoslavia*. London: L. Parsons.
- Bataković, Dusan. 1994. "Ilija Garasanin's Nacertanije: A Reassessment." *Balkanica*. Vol. 25–1. Belgrade: Institute for Balkan Studies.
- Beaudry, Pierre, and Irene Beaudry. 1997. "The Venetian agents deployed against France." *Executive Intelligence Review* 24 (26): 36–38.
- Benes, Tuska. 2008. *In Babel's Shadow: Language, Philology, and the Nation in Nineteenth Century*. Detroit: Wayne State University Press.
- Boia, Lucian. 2001a. *History and Myth in Romanian Consciousness*. Budapest: Central European University Press.
- Boia, Lucian. 2001b. *Romania – the Borderland of Europe*. London: Reaktion Books.
- Bronza, Boro. 2010. "The Habsburg Monarchy and the Projects for Division of the Ottoman Balkans 1771–1778." In *Empires and Peninsulas: Southeastern Europe Between Carlowitz and the Peace of Adrianople, 1699–1829*, eds. Plamen Mitev and Ivan Parvev, Maria Baramova, Vania Racheva, 61–62. Berlin: LIT Verlag.
- Brooks, Julian. 2015. "The Education Race for Macedonia 1878–1903." *The Journal of Modern Hellenism* 31: 23–58.

- Burke, Edmund. 1830. *The Annual Register or a view of the history, politics and literature of the year 1829*. London: Baldwin and Cradock, Rivington.
- Bucalo, Velimir. 1998. „Dinar od srebra.” *Srpsko nasleđe – Istorijske sveske* 7. Beograd: NIP Glas.
- Chatziioannou, Maria-Christina, and Gelina Harlaftis. 2007. “From the Levant to the City of London: Mercantile Credit in the Greek International Commercial Networks of the Eighteenth and Nineteenth Centuries.” In *Centres and peripheries in banking*, ed. Philip Cotrell, 29–56. London: Routledge.
- Chisholm, Hugh, ed. 1911. “Palmerston, Henry John Temple, 3rd Viscount.” *Encyclopædia Britannica*. Vol. 20. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark, Cristopher. 2006. *Iron Kingdom: The Rise and Downfall of Prussia, 1600–1947*. Cambridge: Harvard University Press.
- Cline, Myrtle. 1930. *American Attitude Toward the Greek War of Independence 1821–1828*. New York: Columbia University.
- Dakin, Douglas. 1971. *The Unification of Greece 1770–1923*. New York: St. Louis. Martin’s Press.
- Danforth, Loring. 1984. “The Ideological Context of the Search for Continuities in Greek Culture.” *Journal of Modern Greek Studies* 2 (1): 53–85. DOI: 10.1353/mgs.2010.0012
- Denton, Vilijem. [1862] 2013. *Srbija i Srbi*, M. Nikolajević, prev. London: Ben and Daldy. Reprint, Beograd: Službeni glasnik.
- Dimitrijević, Laza. 2010. *Kako živi naš narod*. Beograd: Infinitas.
- Djuvara, Neagu. 1995. *Între Orient și Occident*. Bucharest: Humanitas.
- Dodd, George. 1856. *Pictorial History of the Russian War 1854–56: With Maps, Plans, and Wood Engravings*. Edinburgh and London: W. & R. Chambers.
- Dobrašinović, Golub, ur. 1980. *Kopitar i Vuk*. Beograd: Vukov sabor Tršić-Rad.
- Drašković, Bojan. 2019. „Srpska revolucija u devetnaestom veku.” U *Politička istorija Slovena od mita do stvarnosti*, ur. Sanja Šuljagić, 323–352. Beograd: Institut za političke studije.
- Ducret, Bernard, and Alexis Krauss. 2020. “Freemasonry and the foundation of Greece.” *Academia.edu*. Last accessed in May 2024. https://www.academia.edu/49394816/Freemasonry_and_the_foundation_of_Greece

- Elliot, Jonathan. 1834. *The American Diplomatic Code Embracing a Collection of Treaties and Conventions between the United States and Foreign Powers; from 1778 to 1834*. Washington DC: Jonathan Elliot Junior.
- Faggionato, Raffaella. 2006. *A Rosicrucian Utopia in Eighteenth-Century Russia The Masonic Circle of N.I. Novikov*. Berlin, Heidelberg: Springer Science & Business Media.
- Faroghi, Suraiya, Bruce McGowan, Donald Quataert, and Sevkett Pamuk [Faroghi et al.]. 1997. *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fischer, Louis. [1927] 2016. *Oil Imperialism: The International Struggle for Petroleum*. London: by George Allen & Unwin Ltd. Reprint, London: Routledge.
- Franklin, Simon. 2002. *Writing, Society and Culture in Early Rus, c. 950–1300*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gounaris, Basil. 2021. “Does Greece belong to the West? Reassessing Greek Anti-westernism in the Twentieth Century.” *Balkan Studies* 54: 243–277.
- Gourgouris, Stathis. 1996. *Dream Nation: Enlightenment, Colonization and the Institution of Modern Greece*. Stanford: Stanford University Press.
- Hamilakis, Yannis. 2007. *The Nation and its Ruins: Antiquity, Archaeology, and National Imagination in Greece*. Oxford: Oxford University Press.
- Heaton-Armstrong, Duncan. 2005. *The Six Month Kingdom: Albania 1914*. London: IB Tauris.
- Hendrickson, David. 2013. “Venice and the Liberty of States.” *IR and All That*. Last accessed in January 2024. <http://irandallthat.blogspot.com/2013/12/venice-and-liberty-of-states.html>.
- Hornby, Edmund. 1878. *The Eastern question: a scheme for the future government of Bulgaria*. London: Eastern Question Association.
- Hrabak, Bogumil. 1979. „Ideje o arbanaškoj autonomiji i nezavisnosti 1876–1880. godine.” *Istorijski časopis* 25–26. Beograd: Istorijski institut, Prosveta.
- Hunt, Lynn et al. 2008. *Gramoty russkogo*. Bedford: St. Martin’s.
- Ingle, Harold. 1976. *Nesselrode and the Russian Rapprochement with Britain: 1836–1844*. Oakland: University of California Press.
- Ivić, Aleksa. 1926. „Arhivska građa o srpskim i hrvatskim književnim i kulturnim radnicima 1740–1880.” *Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda* 3. Beograd: Srpska Kraljevska Akademija.

- Jovičić, Živko. 1867. „Pismo pisamo mitropolitom crnogorskom Savom mitropolitu moskovskom Platonu 1776.” *Glasnik SUD* 22. Beograd: Srpsko Učeno Društvo.
- Kalabić, Radovan. 2009. *Grofovska vremena*. Beograd: Grafiks.
- Kaplan, Herbert. 2006. *Nathan Mayer Rothschild and the Creation of a Dynasty: The Critical Years 1806–1816*. Stanford: Stanford University Press.
- Karadžić, Vuk. 1969. *Istorijski spisi II. Sabrana dela Vuka Karadžića*. XVI. ur. Radovan Samardžić. Beograd: Prosveta.
- Karličić, Miljkan. 2021. „Osvrt na istorijat srpsko-britanskih odnosa.” *Bezbednost* (2): 45–68. DOI: 10.5937/bezbednost2102057K
- Kellogg, Frederick. 1995. *The Road to Romanian Independence*. West Lafayette: Purdue University Press.
- Kienholz, Mary. 2008. *Opium Traders and Their Worlds*. Bloomington: Indiana University Press, iUniverse.
- Kitromilides, Paschalis. 2006. “Orthodoxy and the West: Reformation to Enlightenment.” In *The Cambridge History of Christianity*, ed. by Michael Angold, 187–209. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kondis, Basil. 1989. “The Northern Epirus Question during the First World War.” *Balkan Studies* 30 (2): 333–349.
- Konstantinova, Victoria, and Igor Lyman. 2020. “From the Azov to Batoum: evolution of the port-cities in the Russian frontier land. Politics and administration.” In *Black Sea History Working Papers 3 Centre of Maritime History*, eds. G. Harlaftis *et al.*, 61–105. Crete, Rethymnon: Institute for Mediterranean Studies – FORTH.
- Kostić, Mita. 1940. „Iz istorije Srba u Novopazarskom sandžaku posle Berlinskog kongresa 1878.” *Glasnik Skopskog naučnog društva* knj. 21, 93–108. Skoplje: Srpsko naučno društvo.
- Kostić, Veselin. 2006. „David Urkart – pisac prve engleske istorije Srbije.” *Istorijski časopis* (53): 235–262.
- Larouche, Lyndon. 2018. “The Science of Physical economy as The Platonic epistemological basis for all branches of Human Knowledge.” *Executive Intelligence Review*. Last accessed in January 2024. https://larouche.pub.com/eiw/public/2018/eirv45n48-20181130/30-66_4548-lar.pdf.
- Leeb, Thomas. 1996. *Jakob Philipp Fallmerayer: Publicist and politician between revolution and reaction*. Munich: Beck.

- Marchand, Suzanne. 1996. *Down from Olympus: Archaeology and Philhellenism in Germany, 1750–1970*. Princeton: Princeton University Press.
- Mazour, Anatole. 1937. *The First Russian Revolution 1825, The Decembrist Movement, Its Origins, Development, Significance*. Stanford: Stanford University Press.
- McKay, D., and H. Scott. 2014. *The Rise of the Great Powers 1648 – 1815*. London: Routledge.
- Milich, Peter. 2000. “Slavic Ethnogenesis and Great Power Diplomacy: Recurring Themes.” *Journal of the North American Society for Serbian Studies* 14 (1): 29–40.
- Mill, John Stuart. 1989. *J. S. Mill: ‘On Liberty’ and Other Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mijatović, Čedomilj. 1892. „Knez Miloš i pukovnik Hodžes. Građa za istoriju prve vladavine kneza Miloša.” *Spomenik SKA* 17: 41–116.
- Mitrović, Andrej. 2011. *Prodor na Balkan i Srbija u planovima Austrougarske i Nemačke 1908–1918*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Mohrenschildt, Dimitri von. 1981. *Toward a United States of Russia: Plans and Projects of Federal Reconstruction of Russia in the Nineteenth Century*. New Jersey: Fairleigh Dickinson University Press.
- Murdoch, Steve. 2006. *Network North: Scottish Kin, Commercial And Covert Associations in Northern Europe 1603–1746*. Brill.
- Nenadović, Konstantin. 1883. *Život i dela velikog Đorđa Petrovića Kara-Đorđa*. Beč: Štamparija Jovana N. Vernaja.
- Novaković, Srđan. 2018. „Vlaška, Karavlaška, Cincari i nastanak masonske Srbije.” U *Rumuni i ruminizam*. ur. Zoran Milošević, 216–264. Šabac: Centar akademske reči.
- O'Donnell, Kathleen A. 2014. “Nineteenth-Century Cycladic Warriors: Celtic Heroes.” In *Studies on Mediterranean Culture and History: From the Middle Ages through the Early Modern Period*, ed. by Stiven M. Oberhelman, 167–175. Athens: Athens Institute for Education and Research.
- O'Donnell, Kathleen A. 2016. “The Disintegration of the Democratic Eastern Federation and the Demise of its Supporters 1885–1896 and the Poems of Ossian.” *Athens Journal of Mediterranean Studies* 2 (2): 145–160. DOI: 10.30958/ajms.2-2-2
- Osterhammel, Jürgen. 2015. *The Transformation of the World: A Global History of the Nineteenth Century*. Princeton: Princeton University Press.

- Pantelić, Dušan. 1933. „Uhođenje Srbije pred Kočinu krajinu.” *Glas Srpske Kraljevske Akademije* 153: 105–163.
- Patrinelis, Christos. 2001. “The Phanariots before 1821.” *Balkan Studies* 42 (2): 177–198.
- Pearson, Owen. 2006. *Albania in the Twentieth Century: a history*. London: IB Tauris.
- Petrović, Mita. 1897. *Finansije i ustanove obnovljene Srbije do 1842*. Beograd: Državna Štamparija Kraljevine Srbije.
- Philliou, Christine. 2008. “The Paradox of Perceptions: Interpreting the Ottoman Past through the National Present.” *Middle Eastern Studies* 44 (5): 661–675. DOI: 10.1080/00263200802285385
- Pipes, Richard. 1996. *The Unknown Lenin: From the Secret Archives*. New Haven: Yale University Press.
- Plokhly, Serhii. 2012. *The Cossack Myth: History and Nationhood in the Age of Empires*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Popović, Vasilj. 1940. *Evropa i srpsko pitanje u periodu oslobođenja (1804–1914)*. Beograd: Geca Kon A. D.
- Prousis, Theophilus. 1985. “Russian Philorthodox Relief during the Greek War of Independence.” *History Faculty Publications*. University of North Florida.
- Prousis, Theophilus. 2008. *British Consular Reports from the Ottoman Levant in an Age of Upheaval, 1815–1830*. Istanbul: Isis Press.
- Rastović, Aleksandar. 2012. “Edward Grey And The First Balkan War.” *Journal of Social Sciences: Special Issue on Balkans* (2): 161–168.
- Repe, Božo. 2019. “Winston Churchill and the Slovenes.” U *Zbornik Drage Rokсандića*, ur. Damir Agičić, Hrvoje Petrić i Filip Šimetin Ševgić, 1009–1020. Zagreb: FF press.
- Richmond, John. 2013. *Egypt, 1798–1952 (RLE Egypt): Her Advance Towards a Modern Identity*. London: Routledge.
- Ricks, David and Paul Magdalino. 1998. *Byzantium and The Modern Greek Identity*. London: Ashgate, King’s College London, Centre for Hellenic Studies.
- Rimikis, Nicholas Michael. 2017. “Filiki Etaireia: The rise of a secret society in the making of the Greek revolution.” Bard College. Last accessed in September 2023. https://digitalcommons.bard.edu/senproj_s2017/317
- Savić, Milisav. 2014. *Dolina srpskih kraljeva: Prolećno putovanje 2013*. Beograd: Društvo Raška škola.

- Savić, Velimir. 1996. „Napoleon i Velika Srbija.” U *Glasnik istorijskog arhiva* 30, ur. Milča Madić, 83–97. Valjevo: Istorijski arhiv Valjeva.
- Schroeder, Paul. 1962. *Metternich's Diplomacy at its Zenith, 1820–1823: Austria and the Congresses of Troppau, Laibach, and Verona*. Austin: University of Texas Press.
- Schönhärl, Korinna. 2019. “Why does a prestigious emission house emit a loan for a peripheral state? The house of Rothschild and the Greek guaranteed loan of 1833.” *Business History* 63 (4): 1–17. DOI: 10.1080/00076791.2019.1593373
- Scott, Leonard. 1854. “King Otto and his Classic Kingdom.” *Blackwood's Edinburgh Magazine* 76.
- Şeker, Nesim. 2005. “Identity Formation and the Political Power in the Late Ottoman Empire and Early Turkish Republic.” *Historia Actual Online* (8): 59–67.
- Seton-Watson, Robert. 1955. *Britain in Europe 1789–1914, a Survey of Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seton-Watson, Hugh. 1971. “Robert William Seton-Watson i jugoslavensko pitanje.” *Časopis za suvremenu povijest* 2 (2): 75–96.
- Slijepčević, Đoko. 1938. „Ukidanje Pečke patrijaršije 1766.” *Bogoslovlje* 13: 250–307.
- Sotirović, Vladimir. 2007. *Creation of the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes, 1914–1918*. Vilnius: Vilnius University Press.
- Stevanović, Mileva. 2017. „Ubistvo Vožda Karađorđa.” U *Mitološki zbornik* 37: *Dva veka od smrti srpskog vožda Đorđa Petrovića Karađorđa*, ur. Miodrag Stojanović, 49–80 Rača: Centar za mitološke studije Srbije.
- Stoica, Vasile. 1919. *The Roumanian Question*. Pittsburgh: Pittsburgh Printing Company.
- Subašić, Boris. 2014. „Čerčil izazvao pad Rusije i Srbije 1914.” *Novosti*. 30. novembar 2014. <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:522043-Cercil-izazvao-pad-Rusije-i-Srbije-1914>
- Talbot, Strobe. 2009. *The Great Experiment: The Story of Ancient Empires, Modern States, and the Quest for a Global Nation*. New York: Simon and Schuster.
- Tambora, Anđelo. 2007. *Kavur i Balkan*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Temperley, Harold. 1919. *History of Serbia*. London: G. Bell and Sons.
- Thiersch, Wilhelm von. 1833. *De l'état actuel de la Grèce et des moyens d'arriver à sa restauration*. Leipzig: FA Brockhouse.
- Trotsky, Leon. 1980. *The Balkan wars: 1912–13: the war correspondence of Leon Trotsky*. Broadway NSW: Resistance Books.

- Vidmar, Luka. 2009. „Struktura in funkcija pisem iz literarnopreradne korespondence Žige Zoisa.” Doktorska disertacija. Nova Gorica: Univerza v Novoj Gorici.
- Vinogradov, V. 1981. “George Canning, Russia and the Emancipation of Greece.” *Balkan Studies* 22 (1): 3–33.
- Vogli, Elpida. 2010. “The Greek War of Independence and the emergence of a modern nation-state in Southeastern Europe (1821–1827).” In *Empires and Peninsulas: Southeastern Europe Between Karlowitz and the Peace of Adrianople*, ed. Plamen Mitev, 1699–1829. Berlin: Lit.
- Vojvodić, Mihailo. 2007. „Stojan Novaković i kralj Milan.” U *Novovekovne srpske dinastije u memoaristici*, ur. Petar Krestić, 17–42. Beograd: Istorijski institut.
- Zlatković, Branko. 2018. „Vukov Srpski rječnik kao literarna tema.” U *Srpska slavistika: kolektivna monografija 2. Književnost, kultura, folklor, pitanja slavistike*. ur. Boško Suvajdžić, Petar Bunjak, Dušan Ivanić, 389–401. Beograd: Savez Slavističkih društava Srbije, Čigoja štampa.
- Zwierlein, Cornel. 2020. “Mediterranean transformations: From the security of mercantilist trading empires to a modern security regime.” *Pedralbes. Revista d'Història Moderna* (40): 323–366. DOI: 10.1344/PEDRALBES.40.12.
- Werret, Simon. 1999. “Potemkin and the Panopticon: Samuel Bentham and the Architecture of Absolutism in Eighteenth Century Russia.” *UCL Bentham Project Journal of Bentham Studies* 2: 1–25. Last Accessed in July 2024. https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/648/2/002__1999__S.Werret_1999.pdf
- Wikipedia. 2015. „Spomenik caru Nikolaju II.” *Wikipedia.org*. Poslednji pristup oktobar 2024. https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Споменик_цару_Николају_II
- Wood, Alfred. 1964. *A History of the Levant Company*. London: Frank Cass & Co., Psychology Press.
- Dorđević, Miroslav. 2004. *Uvod u građansko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Dorđević, Miroslav. 2008. “Pravni transplant i Srbijanski građanski zakonik iz 1844.” *Strani pravni život* (1): 62–84.
- Šuljagić, Sanja. 2011. „Uloga institucija u kulturnom i ekonomskom razvoju ruralnih područja Srbije.” *Srpska politička misao* 31 (1): 209–246. DOI: 10.22182/spm.3112011.9

- Šuljagić, Sanja. 2012a. „Uticaj razvoja vinčanskog pisma na zasnivanje srpskog identiteta.” *Srpska politička misao* 38 (4): 319–352. DOI: 10.22182/spm.3842012.15
- Šuljagić, Sanja. 2012b. *Zasnivanje srpskog nacionalnog identiteta: politički i kulturni aspekti razvoja sela u Srbiji*. Beograd: Institut za političke studije.
- Šuljagić, Sanja. 2014a. „Prikaz knjige: Milisav Savić, Dolina srpskih kraljeva: Prolećno putovanje 2013. Društvo Raška škola, Beograd, 2014.” *Srpska politička misao* (4): 355–363. DOI: 10.22182/spm.4642014.21
- Šuljagić, Sanja. 2014b. „Srpski nacionalni identitet od srednjovekovne teodulije do razgradnje moderne države Srbije.” *Politička revija* (1): 1–24. DOI: 10.22182/pr.3912014.1
- Šuljagić, Sanja. 2020. *Raspoznavanje izvorišta srpskog identiteta u drevnoj istoriji*. Beograd: Institut za političke studije.
- Šuljagić, Sanja. 2022. „O savremenim pokušajima poništavanja srpskog identiteta na teritoriji Kosova i Metohije.” *Nacionalni interes* 43 (3): 9–49. DOI: 10.22182/ni.4332022.1
- Šuljagić, Sanja. 2024. „O zanemarenosti dodirnih odrednica u srpskom i bugarskom identitetu.” *Srpsko-bugarski odnosi – pitanja saradnje i perspektiva*, prir. Zoran Milošević, 85–104. Beograd: Institut za političke studije. DOI: 10.18485/ips_srbg.2024.ch3
- Каменский, Н. 1810. *Донесение Н. М. Каменского Н. П. Румйнцеву о готовности оказать сербам помощь после переправы русской армии за Дунаи* № 37. 08.04.1810. Букарешт: АВІР, ф. Канцелярия приступ јануар 2020. http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Serbien/XIX/1800-1820/Perv_serb_vosst_2/141-160/141.phtml?id=8758
- Толева, Теодора. 2012. *Влиянието на Австро – Унгарија за създаването на албанската нация 1896–1908*. Софија: Сіела.
- Троцкий, Леон. 1926. «Балканы и Балканская война» у Сочинения 1924-1927. Москва–Ленинград Государственное издательство.
- Войнович, Д. 2002. «История сербского народа. История Зеты и Черногории» у Сборник *История Югославии*. ур. Сергей Шумов и А. Андреев. Москва: Монолит-Евролинц-Традиция.

Sanja Šuljagić*

Institute for Political Studies, Belgrade

ON SUBORDINATION OF THE POLITICS OF RUSSIAN EMPIRE TO WESTERN COLONIAL CONQUEST OF THE BALKANS IN 19th CENTURY**

Resume

In this paper the subject of research is the cause of insufficient support of the Russian Empire to Serbian and other Balkan insurgents during the establishment of geopolitical constellation on the Balkan Peninsula in the 19th century. The objective of the research is to prove that the cause of insufficient support of the Russian Empire to the Balkan insurgents in this period was ideological and geopolitical subordination of the politics of the Russian Empire to western colonial campaign on the Balkan Peninsula in the same period. Using analytical-synthetic and comparative method it is shown that such ideological and geopolitical subordination of the Russian Empire to western political and economic interests became noticeable in the period after the Russian Empire began to represent the obstacle to mercantile aspirations of European trading companies towards India and the Far East. From this period on there began anti-Russian propaganda in England and European states, followed by military and non-military campaigns of representatives of these states against the Russian empire. Within the period of the Western penetration into the East it became evident that after the Vienna Congress in 1815 the influence of the Russian empire on geopolitical constellation of the Balkan Peninsula was overshadowed by European political interests.

Keywords: Karl Nesselrod, Karadjordje, Ioannis Capodistrias, modern Serbia, modern Greece

* E-mail: sanja.suljagic@ips.ac.rs; ORCID: 0009-0008-9295-5408

** This paper was written within the research activity of the Institute for Political Studies, funded by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia.

* Овај рад је примљен 10. децембра 2024. године, а прихваћен на састанку редакције 14. априла 2025. године.